

da će u najskorije vrijeme izaći najavljeni, slijedeći svezak posebnih izdanja Historijskog arhiva u Rijeci i Pazinu u kojem će Petar Strčić objaviti građu s istog područja, a koja će vremenski sezati do srpnja 1919. godine.

Antun Giron

KRČKE NARODNE PJESME

Vjekoslav Štefanić, *Narodne pjesme otoka Krka*, Zagreb 1944; nasl. list:
Antun Kirinčić.

*»One ovih pjesan, što ih Vuk prozvao da su ženske,
odistâ nisu slabije ikojih drugih na jugu.
Ima ih, kadžkad dvj samo vrstice, pak da
rečeš: to je diamant«.*

Fran Kurelac, *Jačke*, Zagreb
1871, str. LII.

Da napišem nešto o Štefanićevoj knjizi *Narodne pjesme otoka Krka*, potaklo me je više razloga, a jedan od glavnih bio je ovaj: Moj Krk umire! Sve one njegove oznake arhaičnosti, sva ona tradicija, koja je Krku davala glavnu karakteristiku, po čemu se izdvajao od ostalih naših krajeva i po čemu je općenito bio zanimljiv, pa i zagonetan — sve to netragom nestaje. Nema više glagoljice ni glagoljanja, nema više »sedam općina«, »sedam kaštela«, »sedam nošnja«, »sedam plemena«, »sedam kreposti« ni »sedam glavnih grijeha«, a bogme nema više ni »sedam narječja«, kako su to donedavna nabrajali historičari i etnolozi. Nestala je potpuno narodna nošnja, ne odzvanjaju više s naših »placa« davni glasi frankopanskih sopila, ne odjekuju više s naših polja »starinske note« naših narodnih pjesama...

Kad sam nedavno, nakon više godina, boravio kod kuće, moje je razočaranje bilo golemo. U neposrednom susjedstvu moga rodnoga doma našao sam desetak ugaslih ognjišta, desetak urušenih krovova. Njihovi su stanovnici što pomrli, što napustili svoje domove i (kao ja nekada!) odselili kojekuda, ponajviše u Rijeku. Putovi, klanzi i staze kojima su donedavna prolazili toliki ljudi, obuzeti svojim dnevnim brigama, danas su jedva prohodni, obrasli travom i šikarjem. Život se jedva nazire! I pijetet prema baštinjenoj starini posve je ugašen. S kolikom su se pažnjom i savjesnošću čuvali međaši i vodila briga o onome »čo su nam namrli naši stariji«, a danas je sve to besćenje — nema više međaša, a »grumače« su svuda razvaljene, jer pojam privatne nepokretne svojine gotovo je odumro...

Ali stranac polako i postepeno nailazi, nadire...

Krk će se — poput feniks-ptice — iznova regenerirati, ali to više neće biti »otok različitih čudesa«, to više neće biti onaj Krk što smo ga mi u svome djetinjstvu doživjeli i doživljavali. Krk će danas-sutra postati utroba budućega velegrada Rijeke, koji ga već sada polako ali sigurno opkoljuje...

Zato je bila i mudra i hvalevrijedna zamisao pokretača da se na ovom suštinskom prijelomu krčkih zbivanja oživotvori i štampa poseban zbornik, u kojem će barem, biti sabrana i iznijeta uglavnom, sva krčka tradicija, sve one kulturne vrijednosti što ih je Krk njegovao i ponosno čuvao do dana današnjega.

Među takve se vrijednosti mogu, bez sumnje, ubrojiti i — krčke narodne pjesme. Kao što, naime, sve na Krku do najnovijih vremena, do prodora

turizma, nosi pečat starine, arhaičnosti, tako taj pečat nose i narodne pjesme. Vidi se to ne samo po starini njihova jezika nego i po njihovoj fragmentarnosti, tj. po tome što to nisu više sadržajne cjeline, nego najčešće odlomci sad jedne, sad druge pjesme, a katkada i kontaminacije stihova iz više različitih pjesama. U toku vjekova njihovi su se sadržaji, prelazeći predajom od ustâ do ustâ, što poremetili, što pozaboravili. Treba, međutim, prije svega i napose istaknuti da su sve krčke narodne pjesme lirske naravi, da se prvenstveno pjevaju (kantaju, bugare), a da dugačkih, epskih pjesama, koje se kazuju, Krk ne pozna.

No, o svemu tome potanko je i veoma studiozna pisao prof. Vjekoslav Štefanić u svome predgovoru knjizi *Narodne pjesme otoka Krka*, koja je god. 1944. objavljena u Zagrebu. Na prvi pogled nije potrebno sve to ponavljati ali mi se čini da je zbog važnosti same stvari, tj. zbog krčkih narodnih pjesama, ipak nužno iznijeti ponešto iz toga predgovora koji je više znanstveni komentar nego predgovor.

Pravoga, sistematskog skupljanja narodnih pjesama na otoku Krku nije bilo. Prvi je — vjerojatno pod utjecajem svoga »dragoga učitelja« Frana Kurelca — poslao po koju dobrinjsku narodnu pjesmu ljubljanskim »Novicama« dr Ivan Črnčić (1830—1897), hrvatski historičar. Na pobudu dr Matka Laginje pokrenula je »Naša Sloga« god. 1878. sistematsko sakupljanje narodnih pjesama po Istri i Kvarnerskom otočju, pa su se tome pokretu pridružili i Krčani, poimence — Dobrinjci: Nikola Gržetić i Petar Uravić; — Puntari: Ivan, Miroslav i Antun Karabaić, te Bl. Orlić; — Vrbničanin Mate Trinajstić; — Omišljanin N. Jederlinić i — Dubašljanin Mikula Lukačić. Pjesme što su ih ovi sakupili po otoku ušle su s ostalim istarskim narodnim pjesmama u knjigu koju je uredio i predgovor joj napisao dr Matko Laginja, a tiskana je 1880. god. u Trstu, u izdanju »Naše Sloge«, pod naslovom *Hrvatske narodne pjesme što se pjevaju po Istri i Kvarnerskih otocih*. Knjiga je pobudila veoma živ interes, pa je o njoj pisao i sam Šenoa u »Viencu« god. 1880. Kako je bila razgrabljena, »Istarska književna zadruga«, u priredbi Viktora Cara Emina, izdala je 1924. god. u Opatiji drugo nadopunjeno izdanje pod naslovom »Istarske narodne pjesme«.

Prva, dakle i jedina, moglo bi se reći gotovo potpuna, zbirka krčkih narodnih pjesama jest Štefanićeva knjiga: *Narodne pjesme otoka Krka*.

Knjiga se sastoji od tri dijela. Prvi dio sačinjava tzv. Petrisova zbirka. To su 54 narodne pjesme što ih je oko god. 1851. sabrao poznati vrbnički lokalni »naivac« — historičar Josip Antun Petris (1787—1868). Prof. Štefanić je zajedno s Ivanom Grškovićem izdao i *Petrisove Nike uspomene starinske*, koje se odnose na grad Vrbnik (u Zborniku za narodni život i običaj JAZU, knj. 37, Zagreb 1953, str. 81).

Pored velike starine kojom odišu ove pjesme, napose što se tiče sadržaja [prastari motivi, frankopanska tradicija, štitovi, sulice, jastrebovi (kraguji) — kao znakovi viteštva], zatim što se tiče jezika (leksik, vremena, duali i drugi oblici), one su važne i s etnografskog stajališta, jer uz one starije, originalnije krčke pjesme, ima i takvih koje pokazuju da su donesene iz drugih — nečakavskih krajeva, da su ovdje adaptirane, lokalizirane, drugim riječima, da je Krk — premda otok — već u davnini i u kulturnom pogledu komunicirao s kopnom, sa svojim zaleđem, što znači da more veže, spaja, a ne razdvaja krajeve među kojima se prostire. (U suprotnom smislu te komunikacije, glagoljica je s Krka doprla čak do Praga!).

Budući da Petris kod nekih pjesama označuje da se pjevaju »na bugaršćicu«, »za bugariti«, »bugaršćica«, »bugaršćica pod guslu« i »plivarska pod guslu«, samo je po sebi razumljivo da se prof. Štefanić u svome predgovoru zadržao i na tumačenju toga pojma. Kako, međutim, o tome postoji dosta opširna literatura (Miklošić, Jagić, Bogišić, Daničić, Petrovski, Halanski, Murko, Budimir, Petravić, Grgeć i dr.), a da pitanje njihova postanka, kao ni pravo značenje te riječi nije ni do danas definitivno riješeno, ja se ovdje neću upuštati u rješavanje toga pitanja; ipak želim istaknuti da se u Dobrinju još u prvoj polovici XX stoljeća mogao počesto čuti izraz »bùgarit«, što je općenito

značilo pjevati, i za što se kasnije govorilo, a i danas se govori, samo »kântät«. Ja sam više puta čuo reći svoga djeda (rođ. 1840): » A ma su nečös niki dva pasäli lipo bügarëc!«

Pri rješavanju podrijetla te riječi trebalo bi držati na umu da je refleks vokalnoga l̥ u Dobrinju »o« (võna, žöc, lög, dög), u Vrbniku »el« (vèlna, žèlč, dèlg, dèlg), u Omišlju »e« (vèna, žèc, dèg, dèg), a na ostalom dijelu otoka uglavnom »u« (vüna, žüč, düg, düg). Prema tome bismo i ovdje očekivali: blgarit > bogarit, belgarit, begarit, ali nije tako, nego se svuda govorilo i govori bügarit. U tome ćemo, čini mi se, naći rješenje toga pitanja, bez obzira da li je riječ slavenskoga ili tuđinskoga podrijetla, jer ako je tuđinskoga, onda vokalno l̥ ne dolazi u obzir.

Koliko je poznato, na Krku su se u prošlosti upotrebljavali samo duhaći muzički instrumenti, pa je nejasno što Petrisu znači »Bugarsčica pod guslu«, a pogotovo je tamno »Plivarska pod guslu«.

Drugi dio Štefanićeve knjige sačinjava *Dobrinjska pjesmarica*. Tako je prof. Štefanić nazvao oveću rukopisnu zbirku od oko osamdeset pjesama (u knjigu je ušla 71), koju je po dobrinjskom kraju, također oko polovice XIX stoljeća, sabrao neki nepoznati sakupljač, a za koga prof. Štefanić misli da bi to mogao biti pop Josip Gržetić Krasanin (1837—1894), poznati hrvatski pripovjedač i pjesnik. Štefanić je zbirku otkrio u kanoničkoj kući u Krku, pa nije isključeno da je možda pjesme sabrao i dr Ivan Črnčić, za koga znamo da je boravio u Krku i da se bavio skupljanjem narodnih pjesama.

Uza sve to što su pjesme ove zbirke, odnosno ovoga dijela knjige, tipičan primjer fragmentarnosti, kontaminacije pojedinih dijelova iz različitih pjesama, one ipak predstavljaju važan dio knjige, jer su baš te pjesme specifičan krčki pjevački repertoar, a istaknuto je već da Krčanin pod narodnom pjesmom u prvom redu pomišlja na melodiju, na — »notu«! Među svima tim pjesmama, od kojih svaka za sebe nosi za nas Krčane neku stanovitu vrijednost, napose je spomena vrijedna »Mesopustova oporuka«, koja ne samo da govori o prastarom običaju likvidacije starca Mesopusta nego nosi i pravi datum svoga postanja:

»Tisuć sedam sto let teciše
I osamnajsto ošče više,
Šesti misec od agusta

U vrime od mesopusta,
A broj rimski jedanaajsti
Ki se piše vazda česti,
Ja komponih ovo pisan,
Kako od starih razumil sam.

(prema rimskom računanju godina —
jedanaeste indikcije, op. I. J.)

.
.

To je, dakle, mali djelak stare tradicije koju danas Novljani uspješno i hvalevrijedno obnavljaju, a Krčani (pogotovo Dobrinjci, koji su uvijek slovili kao prvi »kantüri« i »sopči«, i koji su se dugo ponosili svojim folklorom) ne samo da se odriču svoje starine, svojih sopila i »nota«, odnosno pjesama, nego ih čak i — odbacuju.

U svom »teštamentu« starac Mesopust, prije nego što će biti spaljen, ostavlja u šaljivu tonu svojim sumještanima — premda ne zaboravlja ni »cesara i cesarice, zatim »sudca i sudinje«, pa onda sve redom od »plovana« do »kanonika« i svih »redovnika«, do »žakan« i »mornari naviganti«, do »kopači« i »orači« — dio svoje sirotinje, duhovitoga nauka i »životne mudrosti«.

Jedna daleka, reminiscencija, mali jedan odlomak, koji samo podsjeća na ovu davnu tradiciju, a ima i svoju »notu«, održao se u Dobrinju do danas:

»Oj Dobrinjče, obrivena glavo,
(Kada umreš) kome ćeš ti ostaviti blago?
Sestri Jeli — te stare grebeni,
Bratu Matu — vili i lopatu...«

.....
.....

Da bih ustanovio današnje stanje narodne pjesme u Dobrinju, pokušao sam ispitivati koliko su još poznate baš ove pjesme iz ovoga dijela naše knjige. Neću se upuštati u pojedinosti, jer za to nema ni vremena ni prostora, ali evo samo nekoliko primjera:

Jedna je varijanta pjesme pod br. 10 gotovo potpuno sačuvana. Tako i pjesma pod br. 42. No, takvih ima veoma malo.

Od pjesme pod br. 12 poznata su još samo dva stiha:

»Oj jubo, jupčice, napoj me vodice!
Predragi jubić moj, niman je kapjice«.

Pjesma pod br. 45 uopće nije poznata, a dr Ivan Crnčić ju je 1859. god. poslao »Novicama«, gdje je i štampana.

Pod jednom starinskom, veoma omiljelom »notom« pjeva se ovih šest stihova:

»Tri su bora (j)usporedo rasla,
Meju njima jelva tankovita.
Nisu (j)ono tri bora zelena,
Ner su (j)ono tri brata rojena.
Nije (j)ono jelva tankovita,
Ner je (j)ono sestrice Jelica«.

Nisu li to ostaci pjesme pod br. 48 ili kakve njezine varijante? Isto se tako danas u Dobrinju pjeva ova veoma lijepa »nota«:

»Pero (j)orihovo, ti ne padaj na me,
Ner ti padaj kraj Dobrinja grada,
Gdi se jube dva goluba mlada.
Golub jubi svoju golubicu,
A ja ljubim svoju divojčicu...«

Nema sumnje da su to krnji ostaci pjesme pod br. 51.
Od pjesme br. 58 poznata su danas samo dva prva stiha:

»Divojka je divojku rodila,
Malo mlaju ner je sama bila...«

Za pjesmu br. 70 sjećam se da su je djeca kompletnu »koledovala« na Badnjak slično mogli bi se reći i za pjesmu br. 71. Za moga ju je djetinjstva gotovo svaka obitelj naglas »molila« svake večeri u korizmi. Danas ni jednoj ni drugoj nema više ni traga.

Treći dio Štefanovićeve knjige sačinjavaju pjesme koje je on sakupio iz *različitih izvora* i od različitih kazivača. Taj je dio prava i valjana nadopuna prve i druge zbirke, odnosno prvog i drugoga dijela knjige. U ovom se trećem dijelu mogu naći brojne pjesme, kojih nema ni u prvom ni u drugom dijelu, a ipak još — koliko-toliko — žive po otoku, premda i one već krnje i fragmentarne, pa bi se o njima moglo donekle reći ono isto što smo rekli o drugom dijelu ove knjige, tj. o Dobrinjskoj pjesmarici.

Ne smije se, međutim, zaboraviti da i među njima ima veoma starih, upravo prastarih pjesama. Navest ću samo neke, kojima je još živ i poznat napjev, odnosno »nota«.

Prelazeći preko opće poznate i popularne vrbničke himne »Vrbniče nad morem«, spomenut ću samo: br. 2 (Cvili, plače lipa Ane), br. 7 (Majko moja, mlada ću (j)umreti), br. 12 (Zorčica (j)oće, br. 16 (Nagnulo(no) se drivce (j)oriho(no)vo), br. 17 (Mi hvalimo, mi častimo — Ive ga je ispio), br. 19 (Vijala se bela loza vinova), br. 24 (Sinoć Ive iz Novoga došal), br. 27 (Ustal sam se jeno jutro), br. 32 (Bela golubice, (j)imena slatkoga), br. 42 (Da bi Bog dal da nedija dojde), br. 43 (Oj studenče, lipa diko naša), br. 46 (Lipo ti je pod Omišaj more), br. 49 (Va no je vrime, vrime mo(no)je), br. 50 (Enamo re jedan brod), zatim br. 51, 52, 53, 54, 55, (dakako), 58, 59, 61, 62, 63, 65, 67, 70. Od pjesme pod br. 75 našao sam prekrasnu »notu«, ali samo dva stiha:

»O(no)j I(ni)va(na)ne, nevireno ko(no)le(ne)no,
Kako(no) si(ni) me(ne) mladu(nu) pre(ne)va(na)ri(ni)jo«.

Pjesma pod br. 85 (Zibje majka Dijana maloga) Dobrinjci se još sjećaju kao »koledve« koja ima svoju »notu«.

O pjesmi »Bog se rodi Vitlijomi« (br. 121), koja kao »koledva« ima i svoju dječju, »malu notu« i »velu notu« koja se pjeva samo u crkvi na Božić ujutro. Tu je pjesmu u svojoj *Antologiji*, god. 1876, donio i A. Šenoa, a pisao je o njoj i prof. dr Stjepan Ivšić. Od »koleda« poznate su još Sveta Katarina (br. 126), Mandalena belih vlasi (br. 127), Šetali se tri Božji an'jeli (br. 128) i Križ teče po nebu (br. 130), a uz ove postojala je donedavna i »Cvilila je od raja divojka«, koju još rijetki stariji ljudi znaju.

Pored veoma važnog i sadržajnog predgovora, prof. ie Štefanić svojom poznatom minucioznošću i akribijom gotovo sve pjesme, tj. svuda gdje je to bilo potrebno, snabdio bilješkama ispod teksta, tumačem manje poznatih riječi, pa i djelomično popisom varijanata, napose krčkih, što knjizi daje još snažniji pečat znanstvenosti. Knjiga je, dakle, namijenjena i stručnjacima i najširim slojevima naroda, pa je zato tako i pisana i sastavljena.

Prof. Štefanić je to izrazio ovim riječima:

»Nametala se potreba, da se eventualno sve pjesme ove knjige, tj. i one iz prvoga i drugoga dijela tretiraju kao jedna cjelina i podijele po sadržini, odnosno po pojedinim motivima. Ipak smo od toga odustali smatrajući, da je bolje ostaviti kao cjeline one dvije starije veće zbirke, koje istraživačima narodne pjesme pružaju cjelovitiju sliku. Neka naknada za to bit će abecedni popis pjesama po prvom stihu na kraju knjige. Napomenuti nam je, doduše, da *ova knjiga nije namijenjena samo istraživačima narodne pjesme, nego želimo da knjiga posluži i Krčanima kao njihova pjesmarica, odnosno prijatelj, koji će ih podsjetiti na njihove stare znance, ili možda znance njihovih otaca i matera, koji su se s ovim pjesmama radali, ženili, živjeli i umirali* (potcrtao I. J.). To je i razlog, da smo katkada pjesme crpli iz što starijih i potpunijih izvora, bez obzira da li su već bile tiskom objelodanjene ili ne«.

Čini se da je sadržaj ove knjige — taj vrijedan i valjan spomenik u tom umirućem Krku — bila Krčanima zaista drag prijatelj. Danas, naime, kad je ponovno traže i oni Krčani što su još ostali u svojim domovima, i oni što su se otisnuli »po tujih krajih«, a i ostali stručnjaci i obrađivači narodnih pjesama — nemoguće je do nje doći.

Ive Jelenović

**KRČKI
ZBORNIK**

1

**KRK
1970**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 1

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ

PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

dr NIKOLA ŠPANJOL

RIKARD ŽIĆ

RUDOLF ŽIĆ

Ovaj je svezak uredio:

PETAR STRČIĆ

Nacrt korica:

dr BRANKO FUČIĆ